

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена (академіка) НАПН України Лук'янової Лариси Борисівни на дисертаційну роботу Кирпенка Євгенія Віталійовича «Формування методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в процесі професійної підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011–«Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження Є.В Кирпенка не викликає сумнівів і ґрунтується на сукупності чинників.

По-перше. Актуальність обумовлена сучасними суспільно-політичними та військово-освітніми викликами, що постали перед системою національної безпеки та оборони України в умовах повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації. Нові реалії бойових дій вимагають високого рівня фізичної та методичної підготовленості військовослужбовців, що напряму впливає на їхню ефективність, стійкість, швидкість прийняття рішень і здатність до дій в екстремальних умовах.

По-друге. Сучасні виклики, що постають перед системою підготовки військових кадрів, зокрема майбутніх офіцерів – фахівців з фізичного виховання та спорту, вимагають удосконалення їхньої професійної підготовки у контексті трансформації Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО. Одним із ключових компонентів такої підготовки є методична компетентність, що забезпечує здатність офіцера ефективно планувати, організовувати й реалізовувати навчально-виховну і тренувальну діяльність у сфері фізичної підготовки особового складу.

По-третє, аналіз існуючої системи фізичної підготовки у Збройних Силах України виявив низку системних проблем, серед яких недостатній рівень сформованості методичної компетентності у значної частини майбутніх офіцерів, що виявляється у слабкій мотивації до методичної діяльності, низькому рівні теоретичних знань, недостатніх практичних умінь і невміннях застосовувати знання в реальних умовах військової служби, обумовлює необхідність комплексного наукового підходу до її формування в процесі професійної підготовки.

Підтримуємо узагальнення дисертанта щодо наявності певної суперечності між достатньо широким висвітленням означеної проблеми у

науково-педагогічній літературі та відсутністю переконливого й всебічного її вирішення на практиці. Незважаючи на наявність окремих досліджень у галузі професійної підготовки військовослужбовців, проблема формування методичної компетентності вказаної категорії офіцерів не була предметом комплексного наукового вивчення. Відсутність цілісної моделі та методики її формування у вищих військових навчальних закладах створює певні суперечності між теоретичними засадами та практичними потребами системи військової освіти. Окрім того наукові задуми автора розкрито з урахуванням умов війни в Україні, що створює практичну значущість і водночас обґрунтовує необхідність цілеспрямованого формування методичної компетентності у майбутніх офіцерів, зокрема й фахівців фізичного виховання та спорту.

Таким чином, обрана тема дослідження має високу наукову й практичну значущість, відповідає стратегічним завданням реформування військової освіти, сприяє зміцненню обороноздатності держави та є на часі з огляду на актуальні потреби Збройних Сил України у підготовці компетентних офіцерських кадрів.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету оборони України «Оптимізація змісту фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців ВВНЗ на період дії правового режиму воєнного стану» (державний реєстраційний номер 0123U101084).

Щодо оцінки змісту дисертації та її завершеність. Проведена експертиза доводить, що структура дисертації Є.В. Кирпенка, а також логіка і послідовність викладу тексту відповідають вирішенню поставлених завдань дослідження. Загалом осмислення й аналіз заявленої проблеми було здійснено на основі доцільно підібраних наукових підходів та реалізовано з використанням сукупності методів.

Робота складається із анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Останні вміщують цінний матеріал для практичного використання дисертаційних результатів.

Науковий апарат виконаної роботи коректно визначено. Об'єкт, предмет, мета дослідження, представлені у вступі, відповідають задекларованій темі. У цій складовій дисертації висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості щодо апробації та упровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «Методична компетентність майбутніх офіцерів –

фахівців фізичного виховання і спорту та її формування в процесі їх професійно-педагогічної підготовки» представлено теоретичний аналіз досліджуваної проблеми. Автором здійснено огляд вітчизняних і зарубіжних джерел щодо понять «компетентність», «професійна компетентність», «методична компетентність»; чітко розмежовано ці поняття, проаналізовано різні авторські підходи. На особливу увагу заслуговує авторська інтерпретація методичної компетентності з виокремленням п'яти її компонентів (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, професійно-методичного, індивідуально-психічного, суб'єктного), що свідчить про використання системності підходу. Структура розділу містить аналіз чинної освітньо-професійної програми підготовки фахівців, а також конкретні завдання та функції офіцерів – фахівців фізичного виховання, що демонструє практикоорієнтований характер дослідження.

Загалом, перший розділ є науково-методологічною базою для подальшого емпіричного дослідження, що логічно структурує проблему, узагальнює підходи, і водночас обґрунтовує власну концепцію автора.

Другий розділ дисертації «Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту» – містить практичне обґрунтування дослідницької пропозиції роботи та розкриває авторський підхід до реалізації педагогічного задуму. Дисертантом науково обґрунтовано та схарактеризовано комплекс педагогічних умов, які уможлиблюють ефективне формування методичної компетентності курсантів у контексті професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Авторський підхід дозволив виділити 4 педагогічні умови, які, на нашу думку, є обґрунтованими і не викликають заперечень. Зокрема, автор називає цілеспрямоване формування професійно-методичних якостей у курсантів; наявність сучасної міжпредметної методики формування методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту; педагогічне моделювання формування методичної компетентності в означеній цільовій аудиторії; використання об'єктивних критеріїв і показників діагностування сформованості методичної компетентності у майбутніх офіцерів, кожна з яких розглядається з позиції її сутності, реалізації, методичного забезпечення та впливу на загальну структуру підготовки. Доцільним вважаємо крок дисертанта щодо ранжування сукупності педагогічних умов у процесі формування досліджуваної якості, здійснених групою компетентних експертів.

У процесі наукової розвідки, результати якої представлено у другому розділі, подано детальний опис моделі формування методичної компетентності – як однієї з умов, що включає 5 блоків (цільово-методологічний; смислово-функціональний; суб'єктний; діагностувально-корегувальний; результативний блоки. Модель заснована на компетентнісному, контекстному, системному та суб'єктно-діяльнісному підходах.

Слід підкреслити, що ефективній реалізації ключового авторського задуму, сприяє авторська міжпредметна методика формування методичної компетентності.

У розділі увиразнено практичний компонент дослідження, який візуалізовано однією із педагогічних умов – визначення критеріїв та показниками діагностування сформованості методичної компетентності (аксіологічно-мотиваційний, інтелектуальний, методичний, психологічний, рефлексивний).

Загалом другий розділ дисертації є важливим перехідним етапом між теоретичними засадами й експериментальною частиною. Він підтверджує інноваційність дослідження, забезпечуючи міцне методологічне підґрунтя для перевірки ефективності запропонованих підходів.

Аналіз третього розділу дисертації «Експериментальна перевірка педагогічних умов формування методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ» – демонструє завершальний етап дослідницької роботи з акцентом на практичну перевірку гіпотези дослідження. Розділ дисертації присвячено викладу, узагальненню та аналізу результатів, отриманих на констатувальному та формувальному етапах педагогічного експерименту. За обраними методиками було визначено стан сформованості означеної якості майбутніх офіцерів на різних етапах експерименту. На констатувальному етапі здійснено вхідну діагностику рівня сформованості методичної компетентності за п'ятьма критеріями (аксіологічно-мотиваційним, інтелектуальним, методичним, психологічним, рефлексивним), яка показала, що у більшості курсантів на старті переважає середній або низький рівень компетентності. На формувальному етапі було реалізовано педагогічні умови та висвітлено результати міжпредметної інтеграції щодо поетапного включення їх в освітній процес ВВНЗ.

Наукова достовірність, отриманих результатів підтверджена за допомогою статистичного аналізу, який засвідчив статистично значущі відмінності між вхідними й вихідними даними, зростання кількості курсантів із високим рівнем

методичної компетентності й загалом безпосередньо сприяли підвищенню рівня сформованості методичної компетентності досліджуваної вибірки. Це дозволяє стверджувати, що сукупність розроблених автором педагогічних умов є ефективним інструментом формування досліджуваної якості в умовах реформування військової освіти України.

Розділ методично грамотний, в емпіричному сенсі є доказовим, його структура є послідовно логічною. Результати експерименту чітко узгоджуються з гіпотезою та підтверджують досягнення поставленої мети.

Стиль викладу дослідницького матеріалу має науковий рівень, текст дисертації написано діловою українською мовою, що уможливило висвітлення основної наукової думки дисертанта, які знайшли свій обґрунтований виклад у науковій новизні дисертаційного дослідження.

Щодо найбільш суттєвих наукових результатів, що містяться в дисертації та мають теоретичне та практичне значення для розвитку з педагогічної науки у сфері військової освіти. Передусім слід назвати обґрунтовані й експериментально перевірені педагогічні умови формування методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту у процесі їх професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ, серед яких: цілеспрямоване формування професійно-методичних якостей, впровадження міжпредметної методики, педагогічне моделювання цього процесу, застосування об'єктивних критеріїв і показників діагностики; удосконалення педагогічної моделі формування методичної компетентності, яка охоплює цільово-методологічний, смислово-функціональний, суб'єктний, організаційно-методичний, діагностувально-корегувальний та результативний блоки; розроблену авторську контекстну методику формування методичної компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ, що включає три етапи (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-методичний, контрольно-корегувальний) та базується на впровадженні спецкурсу як засобу підвищення методичної підготовки.

Результатами, які також безумовно визначають новизну даного дослідження, є обґрунтована структура методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту

Автором дисертації було також удосконалено діагностичний апарат для визначення рівнів сформованості досліджуваного феномену на різних етапах експерименту. Слід згадати про обґрунтоване авторське визначення поняття «методична компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту» як складного, інтегрованого професійно важливого психічного

утворення, що складається з його методичної підготовленості (теоретичної та практичної), здатності (інтелектуальної, діяльнісної, методичної) та готовності (професійної, особистісної, психологічної) реалізовувати їх методичну діяльність.

На особливу увагу заслуговує практико орієнтованість дослідження, оскільки отримані результати трансформуються у методичні інструменти, готові до впровадження, що підтверджено їх впровадженням в освітній процес шести ВВНЗ України (Національного університету оборони України, Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова.

Об'єктивність та наукова достовірність висновків підтверджується застосуванням кількісних та якісних методів дослідження, з-поміж яких найбільш вдалим були анкетування, тестування, спостереження, аналіз результатів практичних завдань, а також статистична перевірка даних за допомогою Т-критерію Вілкоксона для пов'язаних вибірок, який використовується для порівняння двох рядів вимірювань на одній і тій же групі досліджуваних в різні періоди часу. Такий підхід забезпечив надійну верифікацію отриманих результатів і уможливив інтеріоризувати їх не лише теоретично цінними, а й практично придатними до впровадження.

Результати дисертаційного дослідження Кирипенка Євгена Віталійовича широко апробовано на масових наукових заходах різного рівня та представлені у 18 наукових працях. *Рівень наукових публікацій* дисертанта також можна оцінити як *високий*. Зокрема, розділ у колективній монографії; 6 статей у наукових фахових періодичних педагогічних виданнях України (всі входять у міжнародні наукометричні бази); 2 – у періодичних наукових виданнях зарубіжних держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу); 8 тез у наукових конференцій, семінарів і форумів України та закордоном та 1 навчально-методичний посібник.

Таким чином, узагальнення результатів дисертації дають підстави для констатації досягнення поставленої мети та успішного вирішення дослідницьких завдань. Науково підтверджено, що впровадження розроблених педагогічних умов є дієвим засобом формування методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту.

Здійснений теоретичний аналіз, систематизація, узагальнення та конкретизація проблеми педагогічного дослідження, застосування адекватних, стосовно поставлених дослідницьких завдань, методів дослідження та статистичного опрацювання емпіричних і експериментальних результатів, аналіз та узагальнення отриманих емпіричних та експериментальних результатів свідчать про оволодіння здобувачем основами наукової методології та методики наукового пошуку.

Водночас, до дисертаційної роботи можна висловити певні **зауваження та побажання**:

1. На нашу думку, не зовсім коректно викладено наукову новизну, оскільки у рубриці «вперше» йдеться про обґрунтування педагогічних умов формування відповідної компетентності майбутніх офіцерів, однією з яких названо «педагогічне моделювання формування методичної компетентності», водночас у тексті цю умову описано як модель формування досліджуваної якості, тоді як у рубриці «удосконалено» йдеться вже про удосконалення моделі формування означеної компетентності майбутніх офіцерів. У цьому ж контексті зазначимо, що наукова новизна, репрезентована як створення або удосконалення моделі чи методики не завжди є науковою новизною, якщо не зазначено, чим саме вона принципово нова у порівнянні з існуючими. Необхідно чітко артикулювати, у чому полягає новаторство, які нові компоненти, інший підхід, зміна структури, специфіка підготовки у ВВНЗ тощо.
2. У дисертації недостатньо охарактеризовано і проаналізовано внесок зарубіжних учених у проблему формування методичної компетентності майбутніх офіцерів-фахівців з фізичного виховання та спорту, що ослаблює її теоретико-методологічну обґрунтованість і порівняльний аспект дослідження. Доцільно було би звернутися бодай до найбільш важливих у цій сфері сучасних праць, зокрема дослідження Х. Кохлера (1919), присвяченого систематизації методик фізичного тренування офіцерів США; праці М. С. Чемч і Р. Шахін (2024) з проблеми аналізу сучасних військових практик оцінки фізичної готовності в силах США, Німеччини, Великобританії та ін. Доцільно було би розглянути застосування STANAG 5524 та інших стандартів НАТО безпосередньо в контексті методичної компетентності як базу для майбутньої інтеперабельності ЗСУ, що сприятиме ефективності спільних навчань і операцій.

3. У другому розділі дисертації здійснено наукове обґрунтування педагогічних умов формування методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в процесі професійної підготовки. На нашу думку, доцільно було би розширити теоретико-методологічну площину дослідження шляхом виокремлення та аргументації методологічних підходів (системного, компетентнісного, діяльнісного тощо), а також принципів, які обумовлюють вибір та реалізацію означених педагогічних умов. Такий дослідницький крок дозволив забезпечити більшу концептуальну цілісність та обґрунтованість запропонованих педагогічних умов формування досліджуваної якості й водночас поглибив наукову новизну дослідження.
4. Сформульована педагогічна умова «Критерії і показники діагностування сформованості методичної компетентності майбутніх офіцерів ...» є, на нашу думку, занадто загальною і більше нагадує опис інструменту або етапу дослідження, ніж саме умову. Педагогічна умова має відображати специфічні організаційно-педагогічні, дидактичні або методичні чинники, які створюють сприятливі обставини *саме для формування* методичної компетентності. Натомість в авторській інтерпретації умова радше описує спосіб оцінки результату, а не чинник, що забезпечує його досягнення.
5. Попри статистичне підтвердження ефективності педагогічних умов має місце дещо формалізований підхід у висновках до третього розділу. Вважаємо, що робота набула би більшої аргументованості за умови розширення якісного аналізу результатів експерименту, із зазначенням, які саме педагогічні умови мали найбільш суттєвий вплив на формування досліджуваного феномену, а також чи були випадки, коли модель не спрацювала, або її впливи не були суттєвими.

Утім зазначені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Є.В. Кирпенка.

Висновок. Аналіз, систематизація, узагальнення та конкретизація змісту і результатів дисертаційного дослідження «Формування методичної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичного виховання та спорту в процесі їх професійної підготовки» дає підстави для висновку про те, що воно є самостійною, завершеною науковою працею у сфері професійної педагогіки, яке має обґрунтовану наукову новизну, теоретичне і практичне значення, вирішує актуальне науково-практичне завдання, щодо шляхів формування

методичної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки та спорту.

Вважаємо, що дисертація за своїм змістом відповідає вимогам абзацу 3 пункту 2 та пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а за порядком оформлення – Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор Кирпенко Євгеній Віталійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

директор Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України

Лариса ЛУК'ЯНОВА

« 1 » липня 2025 року